

*EDUCATIONAL TECHNOLOGY AND TECHNOLOGICAL APPROACH AS LINGUODIDACTIC
PROBLEM*

The article is devoted theoretical principles of problem of differentiating of concepts “pedagogical technology” and “technological approach” in a modern didactics and lyngvometodika.

Key words: linguodidactic training, educational technology, technological approach to learning.

УДК 371.3:81'373:811.161.2

Гайдасько І.В., Левченко С.В.

***ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ***

Статтю присвячено дослідженню форм роботи, спрямованих на формування комунікативної компетентності на уроках української мови та літератури.

Ключові слова: комунікативна компетентність, активне навчання, збагачення мовленнєвого словника, способи роботи над словом, мовно-лінгвістичні ігри, розвиток мовлення.

У “Рекомендаціях з освітньої політики” як стратегічний напрямок зазначено: “Сьогодні актуальності набуває поняття компетентностей, оскільки вони є тими індикаторами, які дозволяють визначити готовність учня до життя, його подальшого розвитку й активної участі в житті суспільства”. Саме набуття цих важливих компетентностей дає людині можливість орієнтуватися в сучасному суспільстві, формує здатність особистості швидко реагувати на запити часу.

Філологічна освіта покликана зробити вагомий внесок у формування ключових компетентностей учнів, що базуються на знаннях, досвіді, здібностях, набутих завдяки активному навчанню, адже вільне володіння мовою забезпечує розвиток інтелектуальних і емоційних якостей, здатність до самореалізації.

Серед визначених основних компетентностей зупинюся на комунікативній. Як учитель-практик ставлю перед собою завдання забезпечити умови для того, щоб кожний учень оволодів нею.

Шляхи формування комунікативної компетентності у процесі вивчення української мови та літератури:

1. Розробка системи нестандартних уроків, які передбачають максимальне спілкування учнів.
2. Ефективне проведення уроків розвитку мовлення.
3. Створення нестандартних ситуацій, які вимагають комунікативних навичок.
4. Стимулювання критичного ставлення до почутого чи прочитаного, розвиток умінь та навичок висловлювати власну думку й аргументувати її.
5. Виконання різних видів творчих робіт, редагування й переклад текстів, створення та захист проєктів.
6. Дотримання норм мовного й загального етикету.

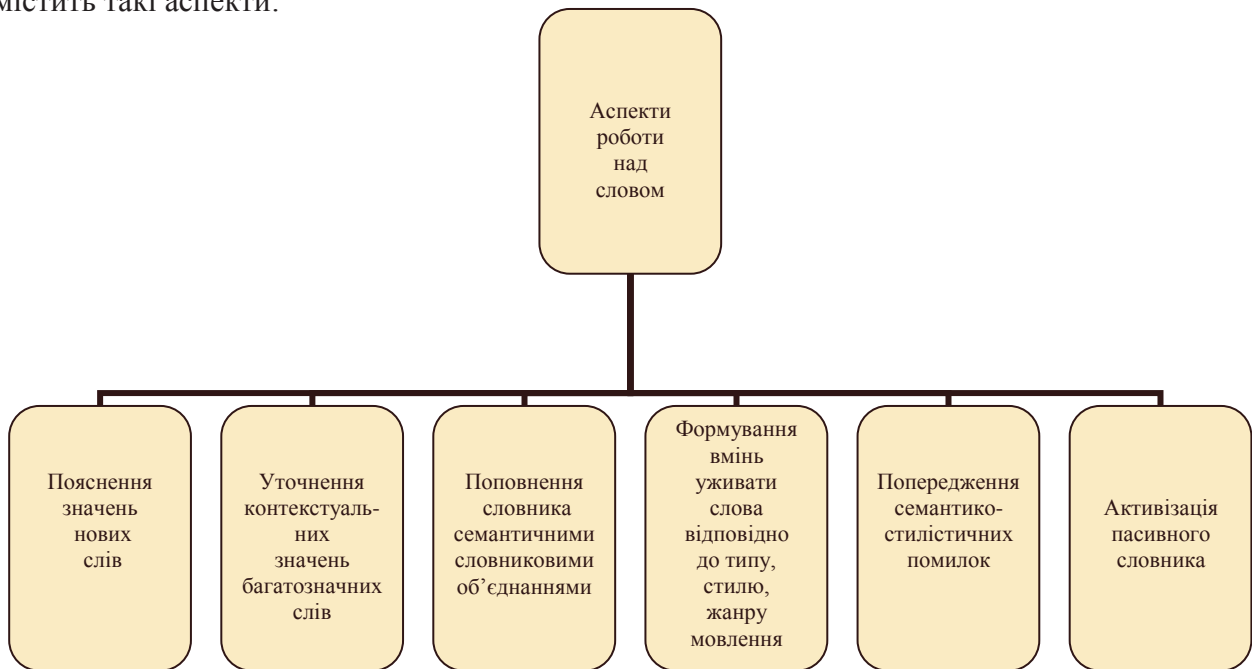
Працюючи в школі, не важко помітити, що дітям буває складно висловлювати думки, а тим більше створювати тексти. Мовлення лексично одноманітне, насичене штампами, кальками, словами-паразитами. Тому одним із важливих завдань зараз є збагачення словникового запасу школярів лексичними одиницями, повернення з небуття духовних надбань мудрих предків, прагнення долучитися до самобутньої духовної культури народу. Варто зазначити, що багатство мовленнєвого словника – це не лише обізнаність учнів із

великою кількістю слів, а й сформованість умінь доцільно використовувати їх відповідно до ситуації, мети, типу та стилю мовлення.

Ознайомившись із працями мовознавців з методики вивчення лексики і фразеології, я провела власне дослідження мовленнєвих помилок, які найчастіше допускають учні:

- уживання слова в невласливому йому значенні (неділя, гарбуз);
- порушення норм вимови [дошч’], [зайец], [в’анути];
- неправильне вживання граматичних форм слів (до пташків, за водою, з лопатой);
- помилки у словотворенні (убираємо, весінній);
- уживання росіянізмів (воздух, овощі, колокольчик).

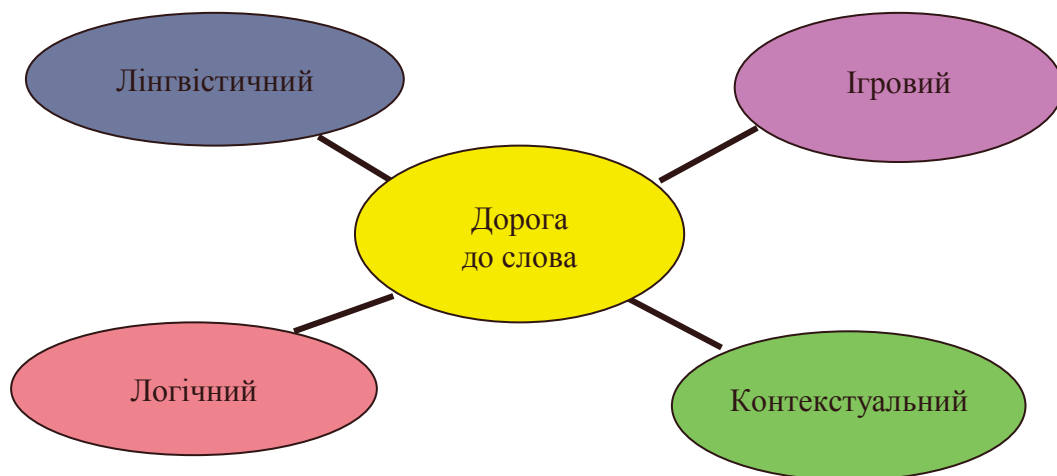
З метою усунення зазначених недоліків у мовленні систематично веду роботу, яка містить такі аспекти:

Реалізуються вони під час виконання власне лексичних, лексико-граматичних, лексико-орфографічних, лексико-орфоепічних та лексико-стилістичних вправ.

Як відомо, робота над збагаченням мовлення не обмежується тільки з'ясуванням значень незнайомих слів. Я створила міні-проект “Дорога до слова”, у якому визначила основні способи роботи над словом.

Способи збагачення мовлення учнів лексичними одиницями

Логічний спосіб передбачає з'ясування лексичного значення слів і роботу з синонімами, омонімами, антонімами, паронімами, фразеологізмами.

Наприклад, завдання: із ряду слів вилучити ті, які не є синонімами; дібрати антоніми до словосполучень *чисте небо, чиста білизна, чиста сльоза* й пояснити, чому до одних і тих самих слів підібрали різні антоніми; пояснити ймовірне походження фразеологізмів *вилами по воді писане, хоч греблю гати* тощо.

До лінгвістичного способу належить робота з різними словниками та редагування речень, текстів.

Завдання: з'ясувати за словником значення іншомовних слів і дібрати українські синоніми; користуючись орфоепічним словником, з'ясувати звукопис слів *зсунути, розрісся* й подумати над причинами подовження; складання тематичних словників; редагування логічних невірностей, невинуватих повторів, неточностей слововживання; вправи на встановлення комунікативної точності; переклад.

Досить ефективними в роботі над збагаченням словника є рольові, мовно-лінгвістичні, імітаційно-моделюючі ігри. Американський педагог Дженіс Ллойд вважає: "Гра – це один із найефективніших видів навчання. Перетворіть гру на навчальний досвід і переконайтеся, що навчання – це здебільшого приємність."

Тому часто використовую інсценізацію, КВК, конкурси, кросворди, ребуси, інтелектуальні змагання, інтерв'ювання, віртуальні екскурсії, гру "Ланцюжок асоціацій", "Валіза", мовні загадки-жарти та інші.

Наприклад, гра "Плутанка". Завдання: знайти продовження приказок. Гра-змагання "Хто більше?". Потрібно дібрати до запропонованого слова епітети, які б починалися на певні букви.

"Плутанка"	"Хто більше?"	
Хвалилася калина,	що мені негоже.	Розмова
Винувата діжа,	а дорога учить.	Ч
На те шука в річці,	що не смакує їжа.	Д
На тобі, небоже,	що з медом солодка.	Т
Піч тучить,	щоб карась не дримав.	Р
		У
		Щ
		Д

Ігрові форми роботи сприяють збагаченню лексичного запасу учнів, привчають користуватися словами-синонімами, шукати й використовувати для висловлювання найточніші відповідники, розуміти роль слова у процесі мовлення, важливість його вживання правильно, відповідно до значення, а також розвиває навичка роботи зі словниками. Крім того, гра розвиває пізнавальну активність, спостережливість, точність слововживання.

Контекстуальний спосіб збагачення мовлення учнів лексичними одиницями передбачає вивчення слова як складової речення, тексту. Слово не можна вивчати просто як елемент граматико-синтаксичної системи. При ізольованому розгляді слова прослідковується лише його номінативна функція. А це не дає змоги засвоїти граматичні закономірності мови і навчитися яскраво, виразно і переконливо висловлювати свої думки, сприймати і розуміти мову літературних образів. Найскладніші та найцікавіші види роботи – перекази і твори дають можливість учням самостійно добирати лексичні засоби відповідно до теми, стилю, типу висловлювання, ступеня володіння навчальним матеріалом, рівнем творчих здібностей. Складання висловлювань передбачає володіння достатнім словниковим запасом і уміння доречно його використовувати. Тому систематично проводжу підготовчу роботу. Це завдання такого типу:

- скласти всі можливі словосполучення зі словом мереживо;
- "Стилістичний експеримент" (у тексті замість пропущених слів стоять запитання, необхідно дібрати найвдаліше слово);

– “Прогнозування” (продовжити текст за поданим початком).

Я дбаю про своє здоров'я. Воно дається людині один раз. Його легко втратити. Я думаю, ...

– скласти текст, використовуючи запропоновані фразеологізми;

– скласти вірші-сенкани тощо.

Велику увагу приділяю урокам розвитку мовлення, бо вони безпосередньо спрямовані на формування ключових компетентностей школярів, зокрема й комунікативної. Перевірка творчого завдання ЗНО, усні й письмові шкільні висловлювання свідчать про те, що часто діти не розуміють теми, а тому й не можуть її розкрити, особливо коли вона пов'язана з морально-етичними або суспільними поняттями.

Хоча сучасні учні отримують велику кількість різної інформації, вони часто не знають значення слів *шляхетність*, *гrecність*, плутають поняття *громадський* і *громадянський*, *особистий* і *особовий* і таке інше. Тому на уроках розвитку мовлення потрібно вчити розуміти абстрактні поняття й добирати відповідний матеріал для розкриття теми.

Наприклад, до одного з останніх моїх уроків розвитку мовлення в 11 класі (підготовка до написання твору-роздуму) обрала суспільну тему “Гендерна рівність: проблеми і перспективи”, можливо, незвичайну для уроку мови, але переконана, що саме такі теми сприяють розвиткові учнів, є пізнавальними, актуальними й цікавими.

У ході підготовки до уроку учні об'єдналися в 3 групи, кожна з яких мала дослідити й розкрити у формі міні-проектів, звітів окремі аспекти. Школярі використали багато додаткової літератури, з'ясували лексичне значення слів *гендер*, *дискримінація*, *егалітарність* (при цьому звернули увагу й на їх правопис, пояснивши орфограми), активно спілкувалися під час створення й захисту міні-проектів. На уроці було розіграно й обговорено декілька життєвих ситуацій, виникла дискусія, оскільки поведінка та висловлювання героїв викликали протилежні думки. Таким чином школярі не тільки підготували матеріал для написання твору, а й спілкувалися, аналізували, доводили, переконували, робили висновки.

Такі види роботи сприяють виробленню в учнів мовного чуття, особливої пильності до прочитаного і почутого слова, уміння легко знаходити потрібні слова для власного мовлення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Варнавська І. В., Коваленко А. Г. Робота над виражальними засобами на уроках української мови (5 – 7 класи): Методичні рекомендації. – Херсон: Айлант, 2005. – 28с.
2. Коваленко І. Вплив виразності мовлення на формування мовної особистості // Таврійський вісник освіти. – Херсон, 2003. – №1. – С.186-192.
3. Коваленко І. Психологічні чинники засвоєння виражальних засобів мови учнями середнього шкільного віку // Українська мова та література в школі. – 2004. – №6. – С.12-17.
4. Коршун Т. Слово – основний продукт мовленнєвої діяльності, центральна одиниця внутрішнього лексикону // Рідні джерела. – 2001. – № 2. – С.14-17.
5. Макаренко С.С. Психологічні умови розвитку комунікативної компетентності учителя: Автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07/ Ін-т психології ім. Г.С. Костюка АПН України. – К., 2001. – 18
6. Радченко І. Готуємося до шкільного твору та переказу: Навч. посібник. – К.: Вид-во А.С.К., 2004. – 80 с.

Гайдаєнко І.В., Левченко С.В.

ФОРМИРОВАНИЕ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ НА УРОКАХ УКРАИНСКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

Статья посвящена исследованию форм работы, направленных на формирование коммуникативной компетентности на уроках украинского языка и литературы.

Ключевые слова: коммуникативная компетентность, активное обучение, пополнение словарного запаса, способы работы над словом, лингвистические игры, развитие речи.

FORMING OF COMMUNICATIVE COMPETENCE AT THE LESSONS OF UKRAINIAN LANGUAGE AND LITERATURE

The article is devoted to research of the forms of work, directed on forming communicative competence at the lessons of Ukrainian language and literature

Key words: communicative competence, active teaching, supply of vocabulary ment, methods of work with a word, linguistic games, development of speech.

УДК 37.032

Гнаткович Т.Д.

РІВНЕВА ІНТЕГРАТИВНІСТЬ СИНТАКСИЧНИХ ОДИНИЦЬ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ

У статті обґрунтовано взаємозв'язок синтаксису з морфологією, лексикою, стилістикою та логікою. Представлено специфіку синтаксичних одиниць як складників мовної системи.

Ключові слова: синтаксис, рівнева інтегративність, синтаксична компетенція, мовна компетентність, текстоцентричний підхід.

Синтаксичний підрозділ граматики є одним із найскладніших розділів мовознавства, оскільки перебуває в стані постійної еволюції – з'являються нові концепції, теорії, ідеї, які докорінно змінюють уявлення про одиниці синтаксичного підрівня мовної системи, через що самий категоріально-понятійний апарат синтаксису залишається постійно дискутованим. Не випадково, певне, З.Попова та І.Стернін наголошували на відставанні синтаксичних теорій від мовної практики, недостатності використовуваних понять, дефініцій та термінів, які б адекватно відображали пропозиційні смисли та засоби їхнього вираження [8, с. 173]. Тож мета статті: з'ясувати навчальний аспект синтаксичної теорії, визначити ті відомості з синтаксису, які забезпечують формування мовних компетенцій.

Термін *синтаксис* уживається у двох значеннях: ним позначають, по-перше, граматичну будову речень та словосполучень і способи поєднання в них слів, а також правила творення й функціонування речень і словосполучень; по-друге, – це розділ граматики, що вивчає граматичну будову речень і словосполучень, їхні типи, функції та особливості вживання, роль у них слова [10, с. 591]. Найтісніше з-поміж усіх розділів науки про мову синтаксис пов'язаний із морфологією як однією зі складових частин граматики. В основі багатьох синтаксичних категорій лежать морфологічні явища. Наприклад, здатність іменника змінюватися за відмінками є категорією суто морфологічною, але саме ця морфологічна особливість зумовила синтаксичну категорію – словосполучення іменникові, прикметникові, дієслівні тощо. Морфологічна категорія наказового способу дієслова зумовила в мові таку синтаксичну одиницю, як спонукальні речення (*Виконую домашнє завдання – розповідне речення; Виконайте домашнє завдання – спонукальне речення*).

Синтаксис української мови тісно пов'язаний із лексикою. Часто від лексичного значення того чи іншого слова залежить певне синтаксичне явище. Наприклад, у словосполученні *читаю книгу* прямий додаток *книгу* зумовлений лексичним значенням дієслова *читаю*. Якщо замінити це дієслово іншим, то прямий додаток змінюється на непрямий: *задоволений книгою*. Синтаксис органічно поєднаний зі стилістикою, яка розглядає стилістичну диференціацію синтаксичних явищ, особливості вживання синтаксичних одиниць у різних функціональних стилях мовлення, синтаксичну синонімію. Має зв'язок синтаксис і з логікою, що вивчає співвіднесеність висловленої думки з явищами об'єктивної дійсності та ін.